In memoriam Enk De Kramer

Beste Marijke, beste consorores et confratres,
In de volle kracht van zijn bestendig creatief vermogen, werd Enk geveld.

De bijna rituele gestadige tred van het maakverloop in de vrije grafiek,
omgekeerd aan de conceptuele kunst, werd gestremd,
zoals een locomotief waarvan de stoom afgelaten is.
De handelingen nodig voor het ambachtelijke,
verbonden aan het creatieve,
vanuit een manuele intelligentie,
waren niet langer bestuurbaar:
de koperplaat prepareren, graveren, inzuren, beïnkten, bewerken met aquatinten, de plaat met de blote hand afslaan,
het papier alsnog in een toestand van onbevlekte ontvangenis klaarleggen om gedekt te worden door de omgekeerde drager van het ontwerp,
door de drukkersmolen draaien om resultaat te zien…

Al dat heeft Enk voor zijn ogen zien uitvallen,
met een hoofd vol nog uit te voeren series
van grafische avonturen.
Zijn beslissing om zijn drukpers,
ooit nog toebehorend aan Jos Verdegem,
van de hand te doen, moet even pijnlijk geweest zijn
als een pastoor die zijn altaar aan de antiquair afstaat,
omdat zijn kerk leeggelopen is.
‘Van de hand doen’, het is een passende zegswijze.

Het mag niet klagen dat tuig,
eerst het oeuvre van Verdegem mogen drukken,
dan dat van Pierre Vlerick,
die het doorspeelde aan Enk,
drie grootmeesters van de etskunst
en nog niet afgeschreven.

Het Oeuvre van Enk De Kramer kenmerkt zich door rechtlijnigheid, een consequentie.
Let op, geen wiskundige dimensie. Al durfde dit al eens een ‘logische vormontwikkeling’ noemen, met logica,
de kunst van het redeneren, heeft dit niets te maken.

Kunstenaars doen met hun hersenen andere dingen.
Zij zijn de instinctmatige intuïtie niet verleerd, deze waarmee vogels een nest bouwen.
Het oeuvre van Enk is avontuurlijk,
echter niet zoals de welpen bij de scouts aan bosspelen doen.
Wel volgens de zoektocht die Martin Heidegger ‘Holzwege’ als beeldspraak heeft genoemd.

De ‘Holzweg’ is niet het betreden pad,
maar de wegel die houthakkers volgen om hun taak te volbrengen. Hij leidt naar nergens, maar ze verdwalen niet.

Enk heeft in het woud van de mogelijke vormgevingen zijn weg gevonden.
Hij perste alles uit de etsplaat wat eruit te persen viel.
Met zijn seriële manier van werken,
meerdere platen in differentiële combinaties,
heeft hij telkens een gekozen thema ten gronde uitgewerkt.

‘Thema’ is hier misschien de verkeerde term.
Het woord uit de literatuurwetenschap, ‘motief,’
zou preciezer zijn.

Het betekent ‘dat wat in beweging komt’,
een herhaald en betekenisvol element,
dat in een aantal werken terugkeert.
Samen vormen ze een continue lijn,
waardoor men zo een serie als één geheel moet zien.

Het oeuvre van Enk De Kramer kende een eenvoudiger aanvang.
Hij startte eind jaren zestig, met een eigen bijdrage aan de nieuwe figuratie, de Vlaamse vorm van popart.
Hij ontwikkelde een soort eat-art,
weliswaar met minder smurrie dan Spoerri,
maar toch met een kritische kijk op de massaconsumptie. Zijn basisopleiding als textielontwerper inspireerde hem om ook de vestimentaire cultuur onder de loupe te nemen,
met een bijzondere aandacht voor het sieraad,
zowel het vrouwelijk verleidelijke
als de medaille, het viriele ereteken.
Zijn kritiek beperkte zich tot de lichte ironie,
die zekerheden aan het wankelen brengen.
Enk had een semiotische kijk,
hij wist culturele tekens te interpreteren,
niet enkel op hun hoofdbetekenis,
maar tevens op de open reeks van connotaties.

Wat kunstwetenschappers allicht zijn breuk met het figuratieve naar het abstracte zullen noemen, is geen interruptie,
maar de langzame ontrafeling van zijn textiel motief.
Ik ging er een metafoor in zien van de metafysische ironie over de ontbinding van ons wereldbeeld, Nietzsches Dood van god. Ik haalde er Jacques Derrida bij. Een mooie naam om in een kunstpreek te verweven: Derrida-da-da.

Een kunstenaar is een meester in materie, vorm en kleur. Metafysische metaforen zijn voor filosofen,
weliswaar de wapenbroeders van de kunstenaars,

maar voor wie het zand door de vingers glipt.

Het oeuvre van Enk De Kramer is een bijdrage aan wat men de ‘fundamentele schilderkunst’ noemt,
de vraag naar wat de vorm van het esthetische is.
Enk schilderde niet met penselen,
al bestaat een deel van zijn oeuvre uit schilderijen,
zijn instrumenten waren etsplaten.

Die staan nu droog, klaar voor het museum als mausoleum.
Hij instaureerde een oeuvre,
onvertaalbare term om te zeggen
dat men het einde moet kennen, om het begin te begrijpen.

Willem Elias
20 maart 2024